

ประตูสู่นิพพาน ๑

ทำบุญบนภูเข

ก่านชอบพุทธศาสนาในเหลี่ยมไหน

ถ้าเราเปิดหนังสือทุกเล่มที่เขียนกันในสมัยปัจจุบันอันว่าด้วย **ต้นเหตุของการเกิดศาสนา** แล้ว จะเห็นว่า เขาเขียนไว้เหมือนกัน ตรงกันที่ว่า คนป่าดั้งเดิมกลัวฟ้าผ่า ฟ้าร้อง กลัวความมืด กลัวพายุ กลัวสิ่งต่างๆ ที่อยู่เหนือความเข้าใจหรือความต้านทานของคนป่านั้น และวิธีที่จะหลบหลีกอันตรายก็คือต้องแสดงอาการยอมแพ้มอบกราบ อ้อนวอนบูชา แล้วแต่คนฉลาดที่สุดในสมัยนั้นเห็นว่าจะต้องทำตามที่ดินนี้กว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผีเหล่านั้นจะพอใจ

นี่นับว่า **ศาสนาเกิดมาในโลกด้วยอำนาจของความกลัว และมีการปฏิบัติไปตามความกลัว**

ความกลัวของคนชั้นหลังๆ เลื่อนสูงขึ้นมาถึงกลัวความทุกข์ชนิดที่อำนาจทางวัตถุช่วยไม่ได้ เช่น ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความหม่นหมองมืดมัว เพราะอำนาจของความอยาก ความโกรธ ความหลงผิด ถึงแม้คนเราจะมีอำนาจหรือเงินทองสักเท่าไร ก็ไม่สามารถระงับอาการ

อันโหดร้ายของความทุกข์เหล่านั้นได้ ประเทศอินเดียเป็นประเทศที่เจริญด้วยนักคิด นักค้นคว้า ผู้มีสติปัญญาทั้งหลาย จึงได้ละทิ้งการไหว้บรรดาลึงคักดีสิทธิ์มาทำการค้นหาวิธีเอาชนะความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือเอาชนะความอยาก ความโกรธ ความหลงผิดให้ได้,

นี่นับว่าเป็นบ่อเกิดของศาสนาที่สูงขึ้นไปในทางปัญญา ในที่สุดได้พบวิธีที่จะเอาชนะความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือเอาชนะกิเลสต่างๆได้

สำหรับพระพุทธศาสนาก็มีมูลมาจากความกลัวแบบหลังนี้เหมือนกัน : พระพุทธเจ้าเป็นผู้พบวิธีที่จะเอาชนะสิ่งที่คนกลัวได้เต็มตามความประสงค์ และเกิดวิธีปฏิบัติเพื่อดับความทุกข์ชนิดที่เรียกว่า **พระศาสนา**

พุทธศาสนาแปลว่าศาสนาของผู้รู้ เพราะพุทธะแปลว่าผู้รู้ คือรู้ความจริงของสิ่งทั้งปวงได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้น **พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่อาศัยสติปัญญา; หรืออาศัยวิชาความรู้ที่ถูกต้องเพื่อทำลายความทุกข์และต้นเหตุของความทุกข์เหล่านั้น.**

การทำพิธีรีตองเพื่อบูชาบวงสรวง อ้อนวอนบรรดาลึงคักดีสิทธิ์นั้น ไม่ใช่พุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าไม่รับเข้ามาไว้ในศาสนาของพระองค์เลย เพราะเป็นสิ่งที่น่าขบขัน น่าหัวเราะ และถือเอาเป็นที่พึ่งอันแท้จริงไม่ได้; พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธการกระทำเช่นนั้นโดยสิ้นเชิง.

มีคำกล่าวในพระพุทธศาสนา

“ความรู้ ความฉลาด และความสามารถ ที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์นั้นแหละ เป็นตัวทุกข์ที่ดี อยู่ในตัวมันเองแล้ว ดวงดาวในท้องฟ้าจะทำอะไรได้ ประโยชน์ที่ควรจะได้ก็ผ่านพ้นคนโง่ๆที่มัวแต่นั่งคำนวณดวงดาวในท้องฟ้าไปเสียสิ้น” ดังนี้; และว่า

“ถ้านักคักดีสิทธิ์ในแม่น้ำคงคา ฯลฯ จะทำให้คนหมดบาปหมดทุกข์ได้แล้ว พวกเต่า ปู ปลา หรือหอยที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำหรือสระคักดีสิทธิ์

นั่นก็จะหมดบาปหมดทุกข์ไปด้วยน้ำนั้นเหมือนกัน”

**หรือ “ถ้าหากว่าคนจะพ้นทุกข์ได้ด้วยการบวสรวบฐาอันวอน
เอาๆ แล้ว ในโลกนี้ก็จะไม่มีใครมีความทุกข์เลย เพราะว่าใครๆ ต่างก็
บวชอันวอนเป็น”**

โดยเหตุที่ยังมีคนที่มีความทุกข์ทั้งที่ได้กราบไหว้บูชาหรือทำพิธี-
รีตองต่างๆ อยู่ จึงถือว่าไม่เป็นหนทางที่จะเอาตัวรอดได้ ฉะนั้นเราจะ
ต้องพิจารณาโดยละเอียดลออให้รู้ ให้เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไรแล้วปฏิบัติ
ต่อสิ่งนั้นๆ ให้ถูกต้อง

พุทธศาสนาไม่ประสงค์การคาดคะเน หรือทำอย่างที่เราเรียกว่าเผื่อจะ
เป็นอย่างนั้นเผื่อจะเป็นอย่างนี้ เราจะทำไปตรงๆ ตามที่มองเห็นด้วย
ปัญญาของตัวเอง โดยไม่ต้องเชื่อคนอื่น แม้จะมีคนอื่นมาบอกให้ ไม่ได้
หมายความว่าต้องเชื่อเขาทันที เราจะต้องฟังและพิจารณาจนเห็นจริงๆ
เป็นสิ่งที่เป็นไปได้แล้วจึงจะเชื่อ และพยายามทำให้ปรากฏผลด้วยตนเอง

ศาสนาเหมือนกับของหลายเหลี่ยม ดูเหลี่ยมหนึ่งมันก็เป็นไป
อย่างหนึ่ง ดูอีกเหลี่ยมหนึ่งมันก็เป็นไปอีกอย่างหนึ่งแล้วแต่ว่าบุคคลนั้น
จะถือหลักการคิดในแนวไหน ก็ให้เห็นศาสนาเดียวกันในลักษณะที่
แตกต่างกันได้ : แม้พุทธศาสนาก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นนี้

คนเราย่อมเชื่อความคิดเห็นของตัวเอง เพราะฉะนั้น **ความจริงหรือ
ลัทธิสำหรับคนหนึ่งๆ นั้น มันอยู่ตรงที่ว่าเขาเข้าใจและมองเห็นเท่าไร
เท่านั้นเอง** : สิ่งที่เราเรียกว่า “ความจริง” ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน คนเรา
เข้าถึงปัญหาหนึ่งๆ ได้ตื้นลึกกว่ากัน หรือด้วยลักษณะที่ต่างกันและด้วย
สติปัญญาที่ต่างกัน สิ่งใดที่อยู่เหนือสติปัญญาความรู้ความเข้าใจของตน
หรือตนยังไม่เข้าใจ คนนั้นก็ไม่ว่าว่าเป็นความจริงของเขา ถ้าเขาจะ
พลอยว่าจริงไปตามผู้อื่น เขาก็รู้สึกอยู่แก่ใจว่าไม่เป็นความแท้ความจริง
ของเขาเลย

ความจริงของคนหนึ่งๆ นั้นจะเดินคืบหน้าได้เสมอ ตามสติปัญญา ความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นทุกๆ วัน จนกว่าจะถึงความจริงขั้นสุดท้าย คนเรามีการศึกษาแตกต่างกัน และมีหลักพิจารณาสำหรับจะเชื่อต่างๆ กัน ฉะนั้น ถ้าจะเอาสติปัญญาที่ต่างกันมาดูพุทธศาสนาก็จะเกิดความคิดเห็นต่างกันไป ทั้งนี้เพราะว่าพุทธศาสนาก็มีอะไรๆ ครอบงำอย่างที่จะให้คนดู

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว **พุทธศาสนา คือ วิธีปฏิบัติเพื่อเอาตัวรอดจากความทุกข์.** โดยการทำให้รู้ความจริงว่าอะไรเป็นอะไร ตามที่พระพุทธเจ้าท่านทรงทำได้ก่อนและได้ทรงสอนไว้ แต่คัมภีร์ทางศาสนานั้นย่อมมีอะไรๆ เพิ่มขึ้นได้ทุกโอกาสที่คนชั้นหลังเขาจะเพิ่มเติมลงไป พระไตรปิฎกของเราก็ตกอยู่ในฐานะอย่างเดียวกัน คนชั้นหลังๆ เพิ่มเติมข้อความเข้าไปตามความเห็นว่าเป็นสำหรับยุคนั้นๆ เพื่อจะช่วยให้คนมีศรัทธามากขึ้นๆ หรือกลัวบาปกรรมมากขึ้น ซึ่งอาจจะมากเกินไปจนกระทั่งเกิดการเมาบุญกันใหญ่

แม้แต่พิธีต้องต่างๆ ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาเพียงเล็กน้อยๆ ก็พลอยถูกนับเข้าเป็นพุทธศาสนาไปด้วยอย่างน่าสมเพช เช่น การจัดสำรับคาวหวานผลหมากรากไม้เพื่อเซ่นวิญญูณของพระพุทธเจ้าอย่างที่เราเรียกว่าถวายข้าวพระ เป็นต้น.

มันเป็นสิ่งที่มีไม่ได้ตามหลักของพุทธศาสนา

แต่พุทธบริษัทบางพวกเข้าใจว่าเป็นพุทธศาสนา และได้สอนกันถือกันอย่างเคร่งครัด.

พิธีต้องต่างๆ ทำนองนี้ได้เกิดขึ้นอย่างหนาแน่นมากมาย จนหุ้มห่อของจริงหรือความมุ่งหมายเดิมให้สาบสูญไป. ขอยกตัวอย่างเช่นในเรื่องการบวชนาค ก็เกิดมีพิธีทำขวัญนาค เชื้อเชิญแขกมาเลี้ยงดูกันอย่างเมามายเอิกเกริก ทำพิธีทั้งที่วัดและที่บ้าน บวชไม่กี่วันก็สึกออกมา แล้วกลายเป็นคนเกลียดวัดยิ่งไปกว่าเดิมก็มี. นี่ขอให้คิดดูเถิดว่าสิ่งไม่เคยมีในครั้งพุทธกาลก็ได้มีขึ้น

การบวชสมัยพระพุทธเจ้า^๑นั้นหมายความว่า บุคคลใดที่ได้รับอนุญาตจากบิดามารดาแล้ว ก็ปลีกตัวจากบ้านเรือนเป็นคนที่ทางบ้านตัดบัญชีทิ้งได้ ไปอยู่กับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ โอกาสเหมาะสมเมื่อไรท่านก็บวชให้ โดยมีได้พบหน้าบิดามารดาญาติพี่น้องเลย จนตลอดชีวิตก็ยังมิ; แม้บางรายจะมีกลับมาเยี่ยมบิดามารดาบ้างก็ต่อโอกาสหลังซึ่งเหมาะสมแต่ก็มีน้อยเหลือเกิน. ในพุทธศาสนามีระเบียบว่ามาบ้านได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลสมควร และพึงทราบไว้ด้วยว่า พวกที่บวชนั้นไม่ได้เวียนมาบ้านไม่ได้บวชในที่ต่อหน้าบิดามารดา ไม่ได้ฉลองกันเป็นการใหญ่แล้วไม่กี่วัน ลึก ลึกแล้วก็ไม่มีอะไรดีขึ้นไปกว่าเดิม อย่างที่เป็นกันอยู่ในเวลานี้.

เราหลงเรียกการทำวัณนาและการทำพิธีต่าง ๆ ตลอดถึงการฉลองอะไร ๆ เหล่านั้นว่าเป็นพุทธศาสนา แล้วก็นิยมทำกันอย่างยิ่ง จนหมดเปลือกทรัพย์ของตนหรือของคนอื่นเท่าไรก็ไม่ว่า พุทธศาสนาใหม่ๆ อย่างนี้เกิดมีมากมายแทบจะทั่วไปทุกแห่ง. **ธรรมะหรือของจริงที่เคยมีมาแต่ก่อนนั้นถูกหุ้มห่อโดยพิธีที่ต้องจนมิด** เกิดมุ่งหมายผิดเป็นอย่างอื่นไป เช่นการบวชก็กลายเป็นเรื่องสำหรับแก้หน้าเด็กหนุ่ม ๆ ที่ถูกหาว่าเป็นคนดิบ หาเมียยาก อะไรเหล่านั้นเป็นต้น. ในบางถิ่นบางแห่งถือเป็นโอกาสสำหรับรวบรวมเงินที่มีผู้นำมาช่วย เป็นการหาทางร่ำรวยเสียคราวหนึ่ง ถึงอย่างนั้นเขาก็เรียกว่าพุทธศาสนา; ใครไปตำหนิติเตียนเข้าก็จะถูกหาว่าไม่รู้จักรพุทธศาสนาหรือทำลายศาสนา.

อีกเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างเช่น กฐิน : พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายจะให้ภิกษุทำจีวรเป็นด้วยตนเองด้วยกันทุกรูป และให้พร้อมเพรียงกันทำด้วยมือของตัวเองในเวลาอันรวดเร็ว. ถ้าผ้าที่ช่วยกันทำนั้นมีผืนเดียว ก็มอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ของภิกษุองค์ใดองค์หนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าของ แต่เป็นภิกษุซึ่งหมู่สงฆ์เห็นว่ามีความสมบัติสมควรที่จะใช้จีวรผืนนั้นได้ หรือขาดแคลนผ้าจะใช้สอย ให้เป็นผู้ใช้สอยจีวรผืนนั้นได้

ในนามของสงฆ์ทั้งหมด.

พระองค์ทรงมุ่งหมายจะให้พระทุกรูปหมดความถือเนื้อถือตัว ไม่ว่าจะเป็นพระผู้น้อย สมภารเจ้าวัด หรือพระผู้ใหญ่มีศักดิ์มีเกียรติอะไรก็ตาม ต้องลดตัวลงมาเป็นกุสัลกันหมดในวันนั้น เพื่อจะมาระดมกันกะผ้าตัดผ้าเย็บผ้า ต้มแกงไม่ทำสีย้อมผ้า และอะไรๆทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้จิวรนั้นสำเร็จได้ในวันนั้น เพราะเป็นการรวบรวมเอาเศษผ้ามาต่อกันเป็นจิวร.

พระพุทธเจ้าท่านทรงมุ่งหมายให้สิ่งที่เรียกว่ากฐินเป็นอย่างนั้น คือไม่ต้องไปเกี่ยวกับขรรวาสเลยก็ได้

แต่เดี๋ยวนี้กฐินกลายเป็นเรื่องมีไว้สำหรับประกอบพิธีหุงหาเงิน เอ็กเกริกเฮฮาสนุกสนานพักผ่อนหย่อนใจ โดยไม่ได้รับผลสมความมุ่งหมายอันแท้จริง แต่กลับใช้เวลามาก เปลืองเงินมาก ยุ่งยากมาก จนกลายเป็นโอกาสสำหรับทำสามะเลเทเมา คือไปทอดกฐินเพื่อกินเหล้า กินปลาเล่นไฟเฮฮากันอย่างสนุกสนาน หรือไม่ก็มุ่งหน้าหาเงินกันเท่านั้น.

พุทธศาสนา “เนืองอก” ทำนองนี้มีขึ้นใหม่ ๆ มากมายหลายร้อยอย่าง โดยไม่ต้องระบุชื่อ เพราะมากจนระบุไม่ไหว แต่อยากจะให้เชื่อว่า “พุทธศาสนาเนืองอก” เป็นเนื้อร้ายชนิดหนึ่งซึ่งอกขึ้น ๆ จนปิดบังห่อหุ้มเนื้อดีหรือแก่นแท้ของพุทธศาสนาให้ค่อย ๆ ลบเลือนไป : ด้วยเหตุฉะนั้น สิ่งที่เราเรียกว่าพุทธศาสนาจึงมีเพิ่มขึ้นมากมายหลายประเภทจากตัวแท้ของศาสนาที่มีอยู่ดั้งเดิม เกิดเป็นนิกายใหญ่และนิกายย่อยๆ อีกตั้ง ๒๐ - ๓๐ นิกาย ที่กลายเป็นนิกายตันตระ ที่เนื่องกับกามารมณ์ ไปก็มี จำเป็นที่จะต้องแยกแยะให้รู้จักตัวพุทธศาสนาเดิมแท้ไว้เสมอ จะได้ไม่หลงมกมายึดถือเปลือกที่หุ้มภายนอกหรือติดแน่นในพิธีรีตองต่างๆ จนเป็นการประพตติผิดไปจากความมุ่งหมายเดิมที่ถูกต้องยิ่งขึ้น.

เราควรยึดกายวาจาบริสุทธิ์ให้เป็นที่พักของจิตบริสุทธิ์ เพื่อให้เกิดปัญญารู้ว่าอะไรถูกแล้วประพตติปฏิบัติไปตามนั้น. อย่าได้ถือเอาถ้าเขาว่าเป็นพุทธศาสนาแล้วก็เป็นพุทธศาสนา. เนืองอกนั้นได้ออกมาแล้วนับตั้งแต่

วันหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน และยังคงเรื่อย ๆ มา กระจ่ายไปทุกทิศทุกทาง จนกระทั่งบัดนี้เลยมีเนืองออกกันโต ๆ อย่างมากมาย.

พวกเราเองจะไปอ้างเอา“พุทธศาสนาเนืองอก”มาถือว่าเป็นพุทธศาสนาไม่ได้ หรือคนในศาสนาอื่นจะมาชี้กัณเฑาะพอกเหล่านี้ซึ่งมีอยู่อย่างน่าบัดสีอย่างน่าละอายว่าเป็นพุทธศาสนา ก็ไม่ถูกเหมือนกัน คือไม่เป็นการยุติธรรม เพราะสิ่งนี้ไม่ใช่พุทธศาสนา แต่เป็น“เนืองอก”พวกเราที่จะช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นที่พึ่งแก่คนทั้งหลาย หรือเพื่อประโยชน์แก่ตัวเราเองก็ตาม จะต้องรู้จักจับฉวยให้ถูกตัวแท้ของพุทธศาสนา ไม่ไปถูกขึ้นเนื้อร้ายเนืองอกดังที่กล่าวมาแล้ว.

แม้พุทธศาสนาตัวแท้ก็น่ามีหลายแง่มุมที่จะทำให้เกิดการจับฉวยเอาไม่ถูกความหมายที่แท้ของพระพุทธศาสนาก็ได้.

ถ้ามองด้วยสายตาของนักศีลธรรมก็จะเห็นว่า **พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม (Moral)** เพราะมีกล่าวถึงบุญบาปความซื่อตรงดีชั่ว ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี ความเป็นคนที่เปิดเผยตัวเอง และอะไรต่างๆ อีกมากมาย ล้วนแต่มีอยู่ในพระไตรปิฎกทั้งนั้น แม้ชาวต่างประเทศก็มองดูในส่วนนี้อยู่มาก หรือว่าชอบพุทธศาสนาเพราะเหตุนี้ก็มีอยู่มาก.

พุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งสูงขึ้นเป็นสัจธรรม (Truth) คือ กล่าวถึงความจริงที่ลึกซึ้งเร้นลับนอกเหนือไปกว่าที่คนธรรมดาสามัญจะเห็นได้. ส่วนนี้ได้แก่ความรู้เรื่องความว่างเปล่าของสรรพสิ่งทั้งปวง (สุญญตา), เรื่องความไม่เที่ยง (อนิจจัง), ความเป็นทุกข์ (ทุกขัง), ความไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา); หรือเรื่องการเปิดเผยว่าทุกข์เป็นอย่างไร เหตุให้ทุกข์เป็นอย่างไร ความดับสนิทของทุกข์เป็นอย่างไร และวิธีปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เป็นอย่างไร; ในฐานะเป็นความจริงอันเด็ดขาดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ (อริยสัจ) ซึ่งทุกคนควรจะตงรู้นี้ เรียกว่า

พุทธศาสนาในฐานะเป็นลัทธิธรรม.

พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนา (Religion) คือส่วนที่เป็นตัวระเบียบปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา กระทั่งผลที่เกิดขึ้นคือความหลุดพ้น. และปัญญาที่รู้เห็นความหลุดพ้น ว่าเมื่อใครปฏิบัติแล้วจะหลุดพ้นไปจากความทุกข์ได้จริง. นี้เรียกว่าพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนา.

เรายังมี **พุทธศาสนาในเหลี่ยมที่เป็นจิตวิทยา (Psychology)** เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎกภาคสุดท้ายกล่าวบรรยายถึงลักษณะของจิตไว่กว้างขวางอย่างน่าอัศจรรย์ที่สุด เป็นทั้งงั้นและสนใจแก่นักศึกษาทางจิตแม้แห่งยุคปัจจุบัน เป็นความรู้ทางจิตวิทยาที่จะอวดได้ว่าแยบคายหรือลึกซึ้งกว่าความรู้ทางจิตวิทยาของโลกปัจจุบันไปเสียอีก.

พุทธศาสนายังมีเหลี่ยมความรู้ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปรัชญา (Philosophy) คือสิ่งที่ทดลองไม่ได้ ยังต้องอาศัยการคำนึงคำนวณไปตามหลักแห่งการใช้เหตุผลแห่งการคำนึงคำนวณระบอบหนึ่ง. แต่ถ้าเห็นแจ้งประจักษ์ได้ด้วยตา หรือด้วยการพิสูจน์ทดลองตามทางวัตถุ หรือแม้เห็นชัดด้วย “ตาใน” คือญาณจักขุก็ตาม เรียกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ (Science) ได้. ความรู้อันลึกซึ้งเช่นเรื่องสัจธรรมย่อมเป็นปรัชญาสำหรับผู้ที่ยังไม่บรรลุธรรมไปพลางก่อน; แต่จะกลายเป็นวิทยาศาสตร์ทันทีสำหรับผู้บรรลุธรรมแล้ว เช่น พระอรหันต์; เพราะท่านได้เห็นแจ้งประจักษ์แล้วด้วยจิตใจของท่านเอง ไม่ต้องคำนึงคำนวณตามเหตุผล.

หลักพระพุทธศาสนาบางประเภทก็เป็นวิทยาศาสตร์โดยส่วนเดียว เพราะพิสูจน์ได้ชัดแจ้งด้วยความรู้สึภายในใจของผู้มีสติปัญญา; โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอริยสัจเป็นต้น. ถ้าผู้ใดมีสติปัญญาสนใจศึกษา

ค้นคว้าแล้วจะมีเหตุผลแสดงอยู่ในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่มีดีมัว เป็นปรัชญาเหมือนอย่างบางเรื่อง.

สำหรับบุคคลผู้บูชาวัฒนธรรม ก็จะมีคำสอนในพระพุทธศาสนาหลายข้อที่ตรงกับหลักวัฒนธรรมสากล. และมีคำสอนอีกมากที่เป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธโดยเฉพาะ ซึ่งดีกว่าสูงกว่าวัฒนธรรมสากลอย่างมากมาย.

แม้ **พุทธศาสนาส่วนที่เป็นตรรกวิทยา (Logic)** ซึ่งเป็นศาสตร์ที่โยกโคลงที่สุด ก็มีมากด้วยเหมือนกัน โดยเฉพาะในพวกพระอภิธรรม-ปิฎกบางคัมภีร์ เช่น คัมภีร์กถาวัตถุ เป็นต้น.

แต่อย่างไรก็ตาม อยากจะขอยืนยันว่า **พุทธศาสนาเหลี่ยมซึ่งชาวพุทธจะต้องสนใจที่สุดนั้นคือ เหลี่ยมที่เป็นศาสนา** ซึ่งหมายถึง **วิธีปฏิบัติโดยรวบรัด เพื่อให้รู้ความจริงว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไร จนถอนความยึดถือหลงใหลต่างๆ ออกมาเสียจากสิ่งทั้งปวงได้.** การกระทำเช่นนี้เรียกว่า เราเข้าถึงตัวพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นพุทธศาสนา : มีผลดียิ่งไปกว่าที่จะถือเป็นเพียงศีลธรรมขั้นพื้นฐาน และลัทธิธรรมอันเป็นความรู้ที่ลึกซึ้งอย่างเดียวโดยไม่ปฏิบัติอะไร, และเป็นผลดีกว่าที่จะถือเป็นปรัชญาที่มีไว้คิดไว้นึกไว้เถียงกันอย่างสนุกๆ แล้วไม่ละกิเลสอะไรได้ หรือดีกว่าที่จะถือเป็นเพียงวัฒนธรรมสำหรับการประพาสที่ดึงมานำเลื่อมใสในด้านสังคมแต่อย่างเดียว.

อย่างน้อยที่สุด **เราทั้งหลายควรถือพุทธศาสนาในฐานะเป็นศิลปะ (Art)** ซึ่งในที่นี้หมายถึง **ศิลปะแห่งการครองชีวิต** คือเป็นการกระทำที่แบบกายสุขุม ในการที่จะมีชีวิตอยู่เป็นมนุษย์ให้น่าดูน่าชม น่าเลื่อมใส น่าบูชา เป็นที่จับอกจับใจแก่คนทั้งหลาย จนคนอื่นพอใจทำตามเราด้วยความสมัครใจ ไม่ต้องแค้นเคืองกัน : เราจะมี **ความมั่งคั่งในเบื้องต้น**

ด้วยศีลบริสุทธิ์ : มีความงดงามในท่ามกลาง ด้วยการมีจิตใจสงบเย็น เหมาะสมที่จะทำงานในด้านจิต : มีความงดงามในเมืองปลาย ด้วยความสมบูรณ์แห่งปัญญา คือรู้แจ้งสิ่งทั้งปวงว่าอะไรเป็นอะไร จนไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นเพราะสิ่งทั้งปวงนั้น.

เมื่อใครมีชีวิตอยู่ด้วยความงาม ๓ ประการ เช่นนี้แล้ว ถือว่าเป็นผู้มีศิลปะแห่งการดำรงชีวิตอย่างสูงสุด. ชาวตะวันตกหันมาสนใจพุทธศาสนาในฐานะเป็นศิลปะแห่งชีวิตโดยนัยนี้เป็นอันมาก และกล่าวขวัญกันมากกว่าอื่นๆ.

การที่เราเข้าถึงตัวแท้ของพระพุทธศาสนา จนถึงกับนำมาใช้เป็นแบบแห่งการครองชีวิตได้นั้น มันทำให้เกิดความบันเทิงรื่นเริงตามทางของธรรมะ ไม่เหงาหงอย ไม่เบื่อหน่าย หรือหวาดกลัวดังที่เกรงกันอยู่ว่า ถ้าละกิเลสกันเสียแล้วชีวิตนี้จะแห้งแล้งไม่มีรสชาติอะไรเลย หรือถ้าปราศจากตัณหาต่างๆ โดยสิ้นเชิงแล้วคนเราจะทำอะไรไม่ได้ หรือไม่คิดทำอะไรอย่างนี้เป็นต้น แต่โดยที่แท้แล้ว **ผู้ดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามศิลปะแห่งการครองชีวิตของพระพุทธเจ้านั้น คือผู้มีชัยชนะอยู่เหนือสิ่งทั้งปวงที่เข้ามาแวดล้อมตน** ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ บุคคล สิ่งของ หรืออะไรก็ตาม จะเข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และทางใจก็ตาม ย่อมจะเข้ามาในฐานะผู้แพ้ ไม่อาจจะทำให้เกิดความมืดมัว สกปรก เปรี้ยวร้อนให้แก่ผู้นั้นได้. อากัปกิริยาที่เป็นฝ่ายชนะอารมณ์ทั้งปวงนี้ ย่อมเป็นที่บันเทิงรื่นเริงอย่างแท้จริง; และนี่คือข้อที่ควรถือเป็นศิลปะในพุทธศาสนา.

ธรรมะในพระพุทธศาสนาจะให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจที่ต้องการธรรมะ นับได้ว่าเป็นอาหารจำเป็นอย่างหนึ่งเหมือนกัน. คนที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสยังต้องการอาหารทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แสวงหากันไปตามวิสัยปุถุชนนั้นก็ถูกแล้ว แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ลึกและไม่ต้องการอาหารอย่างนั้น สิ่งนี้คือวิญญาณซึ่งเป็นอิสระหรือบริสุทธิ์

ต้องการความบันเทิงเรีงรีน คืออาหารทางธรรมะ นับตั้งแต่

ความยินดีปรีดาที่รู้สีกว่าตนได้ทำอะไรอย่างถูกต้อง เป็นที่พอใจ
ของผู้รู้ทั้งหลาย,

มีความสงบระบับในใจชนิดที่กิเลสมารบกวนไม่ได้.

มีความเห็นแจ่มแจ้งรู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ทะเยอ-
ทะยานในสิ่งใด,

มีอาการเหมือนกับนั่งลงได้ ไม่ต้องวิ่งไปวิ่งมาเหมือนคนทั้งหลาย
ชนิดที่ทําให้คำเปรียบไว้ว่า “กลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟ”.

“กลางคืนอดควัน” นั้นหมายถึงการนอนไม่หลับกระสับกระส่าย
มือก่ายหน้าผาก คิดจะแสวงหาอย่างนั้นอย่างนี้ คิดจะกระทำเพื่อ
ให้ได้เงิน ได้ลาภ หรือสิ่งต่างๆ ที่ตนปรารถนา อันเป็นควนกลุ่มอยู่ในใจ
เพราะมันยังมีดคํ่า ลุกไปไหนไม่สะดวก ต้องทนนอนอดควันอยู่.

ครันถึงเวลารุ่งขึ้นก็ออกวิ่งวอนไปตามความต้องการของ “ควัน”
ที่อดไว้เมื่อคิน นีเรียกว่า **“กลางวันเป็นไฟ”** เป็นอาการของจิตใจที่ไม่ได้
รับความสงบ ไม่ได้รับอาหารทางธรรม เป็นความหิวกระหายไปตาม
อำนาจของกิเลสและตัณหา : “กลางคืนอดควัน” ร้อนกลุ่มอยู่แล้ว
ตลอดคิน; “กลางวันยังเป็นไฟ” คือทั้งร้อนทั้งไหม้อะไรไปในตัวเสร็จ
ตลอดทั้งวัน แล้วจะหาความสงบเยือกเย็นอย่างไรได้.

ถ้าคนเราต้อง “กลางคืนอดควัน กลางวันเป็นไฟ” ไปจนตลอดชีวิต
ถึงตายแล้วจะเป็นอย่างไรบ้าง ขอให้ลองคิดดู. เขาเกิดมาทนทุกข์
ทรมานจนตลอดชีวิต คือนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเนาเข้าโลงไปที่เดียว
โดยไม่มีสติปัญญาที่จะระงับดับไฟ ดับควันนั้นเสียเลย. บุคคลชนิดนี้
จะต้องอาศัยสติปัญญาของบุคคลประเภทพระพุทธรเจ้าสำหรับช่วยแก้ไข
ให้เบาบางลงตามส่วน.

เมื่อเขาได้เข้าใจสิ่งทั้งหลายทั้งปวงถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้น
เท่าไร

ควันหรือไฟก็จะลดน้อยลงเท่านั้น.

ทั้งหมดนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เราเรียกว่าพุทธศาสนาลักษณะหลายเหลี่ยมหลายมุม เหมือนกับภูเขาสูงเตี้ยมองจากทิศต่างๆ กัน ก็เห็นรูปต่างๆ กัน ได้ประโยชน์ต่างๆ กัน แล้วแต่ใครจะมองอย่างไร.

แม้พระพุทธศาสนาจะมีมูลมาจากความกลัว

ก็ไม่ใช้ความกลัวที่โง่เขลาของคนป่าเถื่อน

จนถึงกับนั่งไหว้รูปเคารพหรือไหว้สิ่งที่ปรากฏการณ์แปลกๆ :

แต่เป็นความกลัวชนิดที่สูงด้วยสติปัญญา

คือกลัวว่าจะไม่ได้รอดพ้นไปจากการบีบคั้นของความคิด แก่ เจ็บ ตาย

หรือความทุกข์ทั้งหลายที่เรามองเห็นๆ กันอยู่.

พุทธศาสนาตัวแท้ไม่ใช่หนังสือ ไม่ใช่คัมภีร์ ไม่ใช่เสียงบอกเล่าตามพระไตรปิฎก หรือตัวพิธีรีตองต่างๆ ซึ่งไม่ใช่ตัวแท้ของพระพุทธศาสนา ตัวแท้ต้องเป็นตัวการปฏิบัติด้วยกายวาจาใจ ชนิดที่จะทำลายกิเลสให้ร่อยหรอหรือหมดสิ้นไปในที่สุด; ไม่จำเป็นต้องเนื่องด้วยหนังสือด้วยตำรา ไม่ต้องอาศัยพิธีรีตองหรือสิ่งภายนอก เช่นผีสังเวยดา แต่ต้องเนื่องด้วยกายวาจาใจโดยตรง คือจะต้องบากบั่นกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป จนเกิดความรู้แจ่มแจ้ง สามารถทำอะไรให้ถูกต้องได้ด้วยตนเอง ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นจนจบ.

นี่แหละคือตัวแท้ของพระพุทธศาสนาในส่วนที่เราจะต้องเข้าถึงให้ได้.

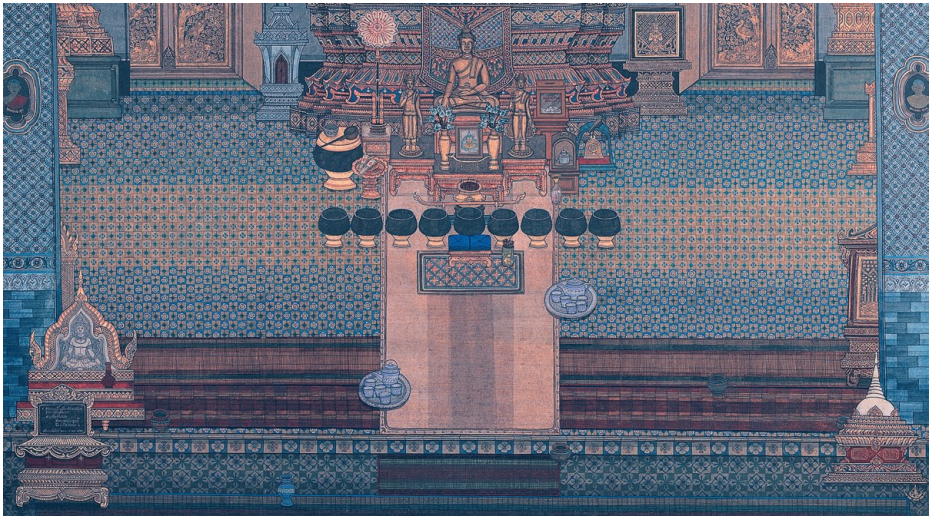
อย่าได้ไปหลงยึดเอาเนืองอกที่หุ้มห่อพระพุทธศาสนา

มาถือว่าเป็นตัวพระพุทธศาสนา กันเลย.

สิ่งที่รู้จักยากที่สุด.

สิ่งที่รู้จัก ยากที่สุด กว่าสิ่งใด
ไม่มีสิ่ง ไหนไหน ได้ยากเท่า
สิ่งนั้นคือ ตัวเอง หรือตัวเรา
ที่คนเขลา หลงว่ากู- รู้จักดี
ที่พระดี๊อ๊ เณรดี๊อ๊ และเด็กดี๊อ๊
ไม่มีรู้ มีสร้าง อย่างหมุนจี
เพราะความรู้ เรื่องตัวกู มันไม่มี
หรือมีอย่าง ไม่มี ที่ถูกต้อง
อันตัวกู ของกู ที่รู้จัก
เป็นตัวหลง เหลือลึก ให้คนหลง
ส่วนตัวธรรม เป็นตัวจริง ที่ยิ่งยง
หมดความหลง รู้ตัวธรรม ล้ำเลิศตน ฯ

ความสงบ

พุทธศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร

คำว่า “ศาสนา” มีความหมายกว้างขวางกว่า “ศีลธรรม”
ศีลธรรมหมายถึงข้อปฏิบัติเกี่ยวกับประโยชน์สุขในขั้นพื้นฐานทั่วไป;
และมีตรงกันแทบทุกศาสนา,
ศาสนาหมายถึงระเบียบปฏิบัติในขั้นสูง ผิดแปลกแตกต่างกันไป
เฉพาะศาสนาหนึ่งๆ ที่เดียว.

ศีลธรรมทำให้เป็นคนดี มีการปฏิบัติไม่เบียดเบียนตนหรือคนอื่น
ตามหลักสังคัมทั่วๆ ไป แต่เมื่อได้ปฏิบัติครบถ้วนตามนั้นแล้ว คนก็ยัง
ไม่พ้นทุกข์ที่มาจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย. ยังไม่พ้นทุกข์จากการ
เบียดเบียนของกิเลส อำนาจของศีลธรรมได้สิ้นสุดลงเสียก่อนที่จะกำจัด
โลภะ โทสะ โมหะ ให้สิ้นสุดไปได้ และไม่สามารถกำจัดความทุกข์อัน
เกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตายได้.

ส่วนขอบเขตของศาสนานั้นยังไปไกลต่อไปอีก, โดยเฉพาะพระ-

พุทธศาสนาย่อมมุ่งหมายโดยตรงที่จะกำจัดกิเลสโดยสิ้นเชิง หรือดับทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตายให้สิ้นไป. นี่ชี้ให้เห็นว่าศาสนา กับศีลธรรมนั้นต่างกันอย่างไร, พุทธศาสนาไปได้ไกลกว่าศีลธรรมสากลของโลกทั่วๆ ไปอย่างไร เมื่อเข้าใจดังนี้แล้วเราจะได้สนใจพุทธศาสนา โดยเฉพาะ.

พุทธศาสนา คือ วิชาการทั้งระเบียบปฏิบัติสำหรับจะให้รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร. ขอให้สนใจในคำจำกัดความนี้ให้มากเป็นพิเศษ เพื่อประโยชน์ที่จะเข้าใจพุทธศาสนาได้โดยเร็วและโดยง่าย.

ท่านทั้งหลายลองพิจารณาดูว่าท่านรู้จักอะไรเป็นอะไรกันหรือเปล่า. แม้จะรู้ว่าตัวเองเป็นอะไร, ชีวิต หน้าที่การงาน อาชีพ เงินทอง ข้าวของ เกียรติยศ ชื่อเสียง คืออะไรก็ตาม ใครกล้ายืนยันว่ารู้ถึงที่สุดบ้าง **ถ้าเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไรจริงๆ แล้ว เราย่อมไม่ปฏิบัติผิดต่อสิ่งทั้งปวง.** เมื่อปฏิบัติถูกแล้วก็แน่นอนแน่นอนว่าความทุกข์จะเกิดขึ้นไม่ได้. เดียวนี้เรายังไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร เราจึงปฏิบัติผิดไม่มากก็น้อย; ความทุกข์ก็เกิดขึ้นตามส่วน.

การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาก็คือปฏิบัติเพื่อให้รู้ว่สิ่งทั้งปวงคืออะไร; เมื่อรู้แจ้งแท้จริงก็ย่อมหมายถึงการบรรลุผลขั้นใดขั้นหนึ่ง หรือถึงขีดสูงสุดเพราะความรู้ที่ตนเองเป็นตัวทำลายกิเลสไปในตัว.

เมื่อรู้ว่สิ่งทั้งปวงเป็นอะไรจริงๆ แล้ว ความเบื่อหน่ายคลายความอยากและความหลุดพ้นจากทุกข์ ย่อมจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ : เราทำความเพียรปฏิบัติก็แต่ขั้นที่ยังไม่รู้อะไรเป็นอะไรกันเท่านั้น โดยเฉพาะในขั้นที่ยังไม่รู้ว่สิ่งทั้งหลายนี้ไม่เที่ยงไม่ใช่อัตน. ขณะนี้เราไม่รู้ว่ชีวิตหรือสิ่งทั้งปวงที่เรากำลังหลงรักใคร่ยินดีเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงหลงรักยินดีติดพันยึดถือในสิ่งเหล่านั้น. ครั้นรู้จริงตามวิธีของพระพุทธศาสนา คือมองเห็นชัดว่สิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีอะไรน่าผูกมัดตัวเราเข้ากับสิ่งนั้นจริงๆ แล้ว จิตก็จะเกิดความหลุดพ้น

จากอำนาจครอบงำของสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาทันที.

ขอยืนยันในคำจำกัดความข้อนี้ว่า เป็นคำจำกัดความที่เพียงพอและเหมาะสมแก่ท่านทั้งหลายที่จะเอาไปใช้สำหรับการปฏิบัติของตน; เพราะเหตุว่าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งพระไตรปิฎกก็ล้วนแต่เป็นการบ่งระบุให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร? เท่านั้นเอง เช่น หลักเรื่องอริยสัจ ๔ ประการ ซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบกับคำจำกัดความดังกล่าวเพื่อดูว่าจะลงรอยกันได้เพียงใด.

อริยสัจข้อที่ ๑ แสดงว่า **สิ่งปรุงแต่งทั้งปวงเป็นทุกข์**. นี่คือบอกตรงๆ ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรนั่นเอง. สิ่งทั้งปวงเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ใจ แต่คนทั้งหลายไม่รู้ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งทั้งปวงเป็นความทุกข์ จึงได้มีความอยากในสิ่งเหล่านั้น. ถ้ารู้ว่ามันเป็นความทุกข์ ไม่น่าอยากและไม่น่ายึดถือ ไม่น่าผูกพันตัวเองเข้ากับสิ่งใดแล้ว เขาก็คงจะไม่ไปอยาก.

อริยสัจข้อที่ ๒ แสดงว่า **ความอยากด้วยอวิชชา นั้นเป็นต้นเหตุของความทุกข์** คนทั้งหลายก็ยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจว่าความอยากนี้แหละเป็นต้นเหตุของความทุกข์ใจ จึงได้พากันอยากนั้นอยากนี้เรื่อยไปด้นประการ เพราะไม่รู้ว่าความอยากด้วยอวิชชา นั้นคืออะไร.

อริยสัจข้อที่ ๓ แสดงว่า **นิโรธหรือนิพพานคือการดับความอยากเสียได้สิ้นเชิง** เป็นความไม่มีทุกข์. คนทั้งหลายยังไม่รู้จักกันใหญ่ ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งที่อาจเข้าถึงได้ในที่ต่างๆ ไป คือพบได้ตรงที่ความอยากมันดับลงไปในตนเอง, นี่คือการไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร จึงไม่มีใครปรารถนาที่จะดับความอยาก ไม่ปรารถนานิพพาน เพราะไม่รู้ว่าอะไรคือนิพพาน.

อริยสัจข้อที่ ๔ ที่เรียกว่า **มรรค** อันได้แก่วิธีดับความอยากนั้นๆ เสีย. ไม่มีผู้ใดเข้าใจว่าการทำอย่างนี้เป็นวิธีดับความอยาก ไม่มีใครสนใจเรื่องอริยมรรคอันมีองค์ ๘ ประการซึ่งดับความอยากเสียได้; ไม่รู้จักว่าอะไรเป็นที่พึงแก่ตนเอง; อะไรควรชวนชวายเป็นยิ่ง; จึงไม่สนใจกับเรื่องอริยมรรคของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่เลิศประเสริฐที่สุดในบรรดา

วิชาความรู้ของมนุษย์เราในโลกนี้. นี่แหละคือการไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร
อย่างน่าหวาดเสียว

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า **อริยสัจ ๔ ประการนั้นคือความรู้ที่บอกให้
เห็นชัดว่าจะอะไรเป็นอะไรอย่างครบถ้วนนั่นเอง** : เรื่องความอยากนั้น
บอกให้รู้ว่า เมื่อไปเล่นกับมันจึงเป็นความทุกข์ใจขึ้นมา เราก็ยังขึ้นไป
เล่นกับความอยากจนเต็มไปด้วยความทุกข์ นี่แหละเป็นความโง่เขลาที่
ไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไรตามที่แท้จริง จึงปฏิบัติผิดทุกอย่าง; จะมีลูกบ้าง
ก็เล็กน้อยเกินไป และมักจะถูกตามความหมายของคนที่มีกิเลสตัณหา
ซึ่งถือกันว่าถ้าได้อะไรมาตรงตามความต้องการของตนแล้วก็จัดว่าเป็นการ
ปฏิบัติถูก อย่างนี้ทางธรรมไม่ถือว่าถูกเลย.

ที่นี้ลองเอาหลักทางบาลีที่เรียกว่าหัวใจของพระพุทธศาสนาหรือ
คาถาของพระอัสสชิมาพิจารณากัน; เมื่อพระอัสสชิได้มาพบกับพระสารีบุตร
ก่อนได้บวช; พระสารีบุตรได้ถามถึงใจความของพระพุทธศาสนาว่ามีอยู่
อย่างไรโดยย่อที่สุด. พระอัสสชิได้ตอบว่า

**“สิ่งเหล่าใดเกิดมาเพราะมีเหตุทำให้เกิด พระตถาคตเจ้าแสดงเหตุ
ของสิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งแสดงความดับสิ้นเชิงของสิ่งเหล่านั้นเพราะ
หมดเหตุ : พระมหาสมณเจ้าตรัสอย่างนี้”.**

นี่คือการบอกว่า สิ่งทั้งปวงมีเหตุปรุงแต่งขึ้นมา มันดับไม่ได้จนกว่า
จะดับเหตุเสียก่อน นี่เป็นการชี้ให้รู้ว่า อย่าไปเห็นอะไรเป็นตัวตนที่ถาวร
เพราะมีแต่สิ่งที่เกิดจากเหตุและองกามต่อไปตามอำนาจของเหตุและ
จะดับไปเพราะสิ้นเหตุ เพราะฉะนั้นปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแต่
เป็นผลผลิตของสิ่งที่เกิดเหตุ เป็นความเลื่อนไหลไปไม่มีหยุด เพราะ
อำนาจของธรรมชาติ ที่มีลักษณะไม่หยุดปรุง สิ่งต่างๆ จึงปรุงแต่งกัน
ไม่หยุดและเปลี่ยนแปลงไม่หยุด.

พระพุทธศาสนาบอกให้เราเห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีตัวตน มีแต่การ

ปรุ้งแต่งกันไปและมีความทุกข์รวมอยู่ในนั้นด้วย เพราะความไม่มีอิสระ จึงต้องเป็นไปตามอำนาจของเหตุ. จะไม่มีความทุกข์ก็ต่อเมื่อหยุด, จะหมดได้ก็เมื่อดับเหตุเพื่อไม่ให้มีการปรุ้ง. ข้อนี้เป็นการบอกให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างลึกซึ้งที่สุดเท่าที่ผู้มีสติปัญญาจะบอกได้ นับว่าเป็นหัวใจพุทธศาสนาจริงๆ. การบอกนี่คือบอกให้รู้ว่า

สิ่งทั้งปวงเป็นแต่เรื่องของมายา อย่าไปหลงยึดถือจนชอบหรือชังมันเข้า. เมื่อทำจิตใจให้เป็นอิสระได้จริงๆ แล้วนั้นแหละ คือการออกมาเสียได้จากอำนาจของเหตุ เป็นการดับเหตุเสียได้ เราก็จะไม่ต้องเป็นทุกข์ เพราะความชอบหรือความชังอีกต่อไป.

อีกทางหนึ่งนั้น อยากจะชี้ให้สังเกตดูถึง **วัตถุประสงค์แห่งการออกผนวชของพระพุทธเจ้า** ว่าท่านออกผนวชโดยความประสงค์อันใด. พระพุทธภิกษุที่ตรัสถึงข้อนี้มีอยู่อย่างชัดเจนว่า พระองค์ออกผนวชเพื่อแสวงหาว่าอะไรเป็นกุศล

คำ“**กุศล**”ของพระองค์ในที่นี้หมายถึง **ความฉลาด** หมายถึง **ความรู้ที่ถูกต้องถึงที่สุด** โดยเฉพาะก็คือรู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรเป็นความไม่มีความสุข อะไรเป็นวิธีให้ถึงความไม่มีทุกข์ เพราะถ้ารู้อย่างถูกต้องสิ้นเชิงจริงๆ แล้ว ก็คือความฉลาดหรือความรู้ถึงที่สุด; ฉะนั้นความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์นั้นแหละ คือตัวพุทธศาสนา.

เรื่อง **ไตรลักษณ์** ก็เป็นหลักสำคัญอีกแนวหนึ่ง มีหัวข้อสั้นๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันเป็นหลักที่เราต้องรู้ ถ้าไม่รู้ก็เรียกว่าไม่รู้จักพุทธศาสนา. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตานี้คือ การประกาศความจริงออกไปว่า **“สิ่งปรุ้งแต่งทั้งปวงไม่เที่ยง สิ่งปรุ้งแต่งทั้งปวงเป็นทุกข์ สิ่งทั้งปวงไม่ใช่ตัวตน”.**

ที่ว่าเป็น **อนิจจัง** ก็คือ **สิ่งทั้งปวงเปลี่ยนแปลงเรื่อย** ไม่มีอะไรเป็นตัวเองที่หยุดอยู่แม้ชั่วขณะ.

ที่ว่าเป็นทุกขังนั้นหมายถึงว่า **สิ่งทั้งปวงมีลักษณะเป็นความทนทุกข์** **ทรมาณอยู่ในตัวของตัวเอง** มีลักษณะดูแล้วน่าซัง น่าเบื่อหน่าย น่าระอา อยู่ในตัวของมันเองทั้งนั้น.

และที่ว่าเป็นอนัตตานั้นก็คือ **การบอกให้รู้ว่าบรรดาลิ่งทั้งปวงไม่มีอะไรที่เราควรจะเข้าไปยึดมั่นด้วยจิตใจ** ว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา, ถ้าไปยึดถือก็ต้องเป็นทุกข์; และบอกให้รู้ว่าสิ่งทั้งปวงนั้นยิ่งกว่าไฟ เพราะว่ไฟลุกโพลงๆ อยู่ เราเห็นเราก็กไม่เข้าใกล้ แต่สิ่งทั้งปวงนั้นมันเป็นไฟที่มองไม่เห็น เราจึงเข้าไปกอดกองไฟกันด้วยความสมัครใจ แล้วก็เป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา, นี่คือการบอกให้รู้ว่าสิ่งทั้งปวงคืออะไร โดยนัยแห่งไตรลักษณ์เป็นการชี้ให้เห็นชัดว่า

พุทธศาสนาคือวิชาและระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เรารู้ได้ว่าอะไรเป็นอะไรเท่านั้นเอง.

เมื่อได้กล่าวถึงหลักที่ว่า เราต้องรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรและต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะตรงต่อกฎธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง ดังนี้แล้ว หลักในพระบาลีก็มีอีกพวกหนึ่งเรียกว่า **โอวาชปาฏิโมกข์** แปลว่า **คำสอนที่เป็นประธานของคำสอนทั้งหมด**; มีอยู่ ๓ ข้อสั้นๆ คือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้เต็มที่ และทำจิตใจให้สะอาด ปราศจากความเศร้าหมองนี้เป็นหลักสำหรับปฏิบัติ.

เมื่อรู้ว่าสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ยึดถือไม่ได้ และไปหลงใหลด้วยไม่ได้. เราก็กต้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งปวงให้ถูกต้องด้วยความระมัดระวัง คือ **เว้นจากการทำชั่ว** หมายถึงการละโมภโลภลาภด้วยกิเลส ไม่ลงทุนด้วยการฝืนศีลธรรมขนบธรรมเนียมต่างๆ เพื่อไปทำความชั่วอีกทางหนึ่งนั้น **ให้ทำแต่ความดี** ตามที่บัณฑิตสมมติตกลงกันว่าเป็นคนดี.

แต่ทั้งสองข้อนี้เป็นเพียงขั้นศีลธรรม.

ข้อที่สามที่ว่า **ทำจิตให้บริสุทธิ์หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองโดยประการทั้งปวง** นั้นนั่นแหละเป็นตัวพุทธศาสนาโดยตรง หมายความว่า

ทำจิตใจให้เป็นอิสระ ถ้ายังไม่เป็นอิสระจากอำนาจครอบงำของสิ่งทั้งปวงแล้ว จะเป็นจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ไปไม่ได้ จิตจะเป็นอิสระก็ต้องมาจากความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรถึงที่สุด ถ้ายังไม่รู้จะไปหลงรักหรือหลงชังอย่างใดอย่างหนึ่งหลีกเลียงไม่ได้ แล้วจะเรียกว่าเป็นอิสระแท้จริงได้อย่างไร คนเรามีความรู้สึกอยู่สองอย่างเท่านั้น คือความพอใจกับไม่พอใจ (อภิขณาและโหมนัส).

คนเราตกเป็นทาสของอารมณ์ ไม่เป็นอิสระแก่ตัวเองเลย เพราะไม่รู้ว่่าอารมณ์หรือสิ่งทั้งปวงนั้นคืออะไรนั่นเอง. ความพอใจมีลักษณะที่จะรวบรัดอะไรๆ เข้ามาหาตัว : ความไม่พอใจมีลักษณะที่จะผลักไสอะไรๆ ออกไปเสียจากตัว : ถ้ายังมีความรู้สึกสองอย่างนี้อยู่ ก็หมายความว่าจิตใจยังไม่เป็นอิสระ เพราะยังหลงรักหลงชังอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ จึงไม่มีทางที่จะบริสุทธิ์ปราศจากการครอบงำของสิ่งทั้งปวงได้. โดยเหตุนี้เอง หลักพระพุทธศาสนาในขั้นสูงสุดนี้จึงปฏิเสธการยึดถือสิ่งที่น่ารักน่าชัง : ปฏิเสธเลยขึ้นไปถึงกับไม่หลงติดทั้งในความดีและความชั่ว จิตจึงจะเป็นอิสระจากสิ่งทั้งปวงและบริสุทธิ์อยู่เหนืออารมณ์ต่างๆ .

ศาสนาอื่นนิยมกันเพียงให้เว้นจากความชั่วและให้ยึดถือในความดี ให้หลงยึดผูกพันในความดี จนถึงยอดของความดี คือพระผู้เป็นเจ้า. **พระพุทธศาสนายังไปไกลกว่านั้นมาก คือไม่ยอมผูกพันตัวเองกับสิ่งใดเลย.** การผูกพันในความดีนั้นก็จัดว่าเป็นการปฏิบัติถูกในระยะต้นหรือระยะกลาง เมื่อเรายังทำอะไรให้สูงไปกว่านั้นไม่ได้เท่านั้นเอง.

ในระยะแรกเราเว้นจากความชั่ว

ในระยะถัดมาเราก็ทำความดีให้เต็มที่ :

ส่วนในระยะสูงนั้น เราทำจิตใจให้ลอยสูงเหนือการครอบงำของทั้งความดีและความชั่ว.

การที่ผูกพันตัวอยู่ภายใต้ผลของความดี ยังไม่ใช่การพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง : เพราะคนชั่วยังก็มีความทุกข์ไปตามประสาคนชั่ว คนดี

ก็จะต้องมีความทุกข์ไปตามประสาของคนดี. ถึงเป็นมนุษย์ที่ดีก็มีความทุกข์อย่างมนุษย์ที่ดี จะดีอย่างเทวดาก็มีความทุกข์อย่างเทวดา แม้จะเป็นพรหมก็มีความทุกข์อย่างพรหม จะไม่มีความทุกข์เลยก็ต่อเมื่อขึ้นไปให้พ้น **สูงเหนือจากสิ่งที่เรียกว่าความดี กลายเป็นโลกุตตระ** (โลกของพระอรียเจ้า) คือเป็นพระอรียเจ้าเสียเอง. **ถ้าขึ้นสูงถึงที่สุดก็เรียกว่าเป็นพระอรหันต์.**

ที่นี่คำว่า **พระพุทธานั้นแปลว่าอะไร?**

พุทธแปลว่าพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าแปลว่าผู้รู้.

พุทธศาสนาก็แปลว่าศาสนาของผู้รู้.

พุทธศาสนิกก็แปลว่าผู้ปฏิบัติตามศาสนาของผู้รู้.

ที่ว่ารู้นั้นหมายถึงรู้อะไร?

ก็คือรู้อะไรทั้งปวงตามที่เป็นจริงนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาก็คือ **ศาสนาที่ทำให้รู้อะไรเป็นอะไร เป็นศาสนาเกี่ยวกับความรู้จริง** เราจึงต้องปฏิบัติจนเรารู้ได้เอง. เมื่อรู้ถึงที่สุดแล้วไม่ต้องกลัว ก็เลสเตนหาต่างๆ จะถูกความรู้นั้นทำลายให้สิ้นไป ความไม่รู้ (อวิชชา) ก็จะดับไปทันที ในเมื่อความรู้ได้เกิดขึ้นมา ฉะนั้นข้อปฏิบัติต่างๆ จึงมีไว้เพื่อให้วิชชาเกิด.

ท่านทั้งหลายจงปักใจมั่นในทางที่จะเข้าถึงพระพุทธานุสาสน์ ด้วยการปฏิบัติให้รู้อะไรเป็นอะไรเท่านั้น ขอแต่ให้เป็นความรู้ที่ถูกต้อง รู้ด้วยความเห็นแจ้งจริง ๆ. อย่ารู้อย่างโลก ๆ รู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ซึ่งไปหลงสิ่งที่ไม่ดีว่าดี หลงสิ่งซึ่งเป็นที่เกิดของความทุกข์ว่าเป็นความสุขดังนี้ ก็จะค่อย ๆ รู้ไปตามลำดับ นั่นแหละจะเป็นการรู้จักพุทธศาสนาที่ถูกต้องแท้จริง.

ถ้าศึกษาพุทธศาสนาโดยวิธีนี้แล้ว แม้คนดัดฟันขายที่ไม่รู้หนังสือ ก็จะเข้าถึงตัวพุทธศาสนาได้ ในขณะที่มหาเปรียญหลายประโยคที่กำลัง

งวนอยู่กับพระไตรปิฎกไม่อาจเข้าถึงพุทธศาสนาได้เลย. พวกเราที่มีสติปัญญาอยู่บ้างน่าจะสามารถพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้รู้ตามที่เป็นจริงได้ ฉะนั้นเมื่อถูกความทุกข์อะไรเข้าแก่ตัวเองแล้ว ก็จะต้องศึกษาสิ่งนั้นให้เข้าใจแจ่มแจ้งว่ามันเป็นอย่างไรกันแน่. ความทุกข์ที่เกิดขึ้นและกำลังเผาผลาญเราให้เราร้อนอยู่นั้นมันคืออะไร เป็นอย่างไร มาจากไหน.

ถ้าทุกคนทั้งสติ คอยเฝ้ากำหนดพิจารณาความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตน ในลักษณะดังกล่าวนี้แล้ว ก็จะเป็นทางให้เข้าถึงพุทธศาสนาได้ดีที่สุด ดีกว่าการที่จะเรียนเอาจากพระไตรปิฎกอย่างเปรียบเทียบกันไม่ได้ทีเดียว. การที่ใครจะมัวแต่ศึกษาพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก ในแง่ของภาษาหรือวรรณคดีนั้น จะไม่มีทางรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ทั้งๆที่พระไตรปิฎกก็เต็มไปด้วยคำบรรยายว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น สิ่งนี้เป็นอย่างนี้ เขาฟังอย่างนกแก้ว นกขุนทอง พูดตามที่ได้จำไว้ได้ แต่ไม่สามารถที่จะเข้าถึงความจริงของสิ่งทั้งหลาย เว้นไว้แต่เขาจะได้ทำการพิจารณาให้เห็นเป็นเรื่องจริงของชีวิตจิตใจ เข้าถึงตัวจริงของกิเลส ของความทุกข์ ของธรรมชาติ หรือของสิ่งทั้งปวงซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเขานั้นแหละ จึงจะเข้าถึงตัวพระพุทธศาสนาที่แท้ได้.

คนที่ไม่เคยอ่านเคยฟังพระไตรปิฎกเลย แต่เคยพิจารณาอย่างละเอียดลออทุกครั้งที่มีความทุกข์เกิดขึ้นแผดเผาจิตใจของตน นี่แหละเรียกว่าเขากำลังเรียนพระไตรปิฎกโดยตรงและอย่างถูกต้อง ดียิ่งกว่ากำลังเปิดเล่มพระไตรปิฎกออกอ่าน เพราะว่าพวกที่กำลังลูบคลำเล่มพระไตรปิฎกอยู่ทุกๆวัน แต่แล้วไม่รู้จักกมฤตธรรมคำสอนที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เขาก็คล้ายกับการที่เรามีตัวเอง ใช้ตัวเอง ปฏิบัติตัวเอง ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับตัวเองให้ลุล่วงไปได้ ยังคงมีความทุกข์ ยังคงมีตัณหาที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพิ่มมากขึ้นทุกวันตามอายุที่เพิ่มขึ้น, นี่เพราะไม่รู้จักตัวเราอย่างเดียวเท่านั้น.

ชีวิตจิตใจที่สวมอยู่กับเรา เราก็กังไม่รู้จัก การที่จะไปรู้สิ่งลึกลับ

ที่ซ่อนอยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมันยิ่งยากไปกว่าเป็นไหนๆ เพราะฉะนั้น **จงหันมาศึกษาพุทธศาสนาหรือรู้จักตัวพุทธศาสนาด้วยการศึกษาจากตัวจริงคือจากสิ่งทั้งปวงซึ่งรวมทั้งร่างกายและจิตใจนี้เอง** จากชีวิตซึ่งกำลังหมุนอยู่ในวงกลมของความอยาก-กระทำตามความอยาก แล้วก็เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้ขึ้นมาหล่อเลี้ยงเจตนาที่อยาก-จึงทำสืบต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด - ต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร หรือทะเลแห่งความทุกข์ เพราะความที่ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรข้อเดียวเท่านั้น.

สรุปความว่า **พุทธศาสนาคือวิชาและระเบียบปฏิบัติเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร** เมื่อเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องจริงๆ แล้ว ไม่ต้องมีใครมาสอนเราหรือมาแนะนำเรา เราก็ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ ถูกต้องได้ด้วยตนเอง แล้วก็เลสก็จะหมดไปเอง เราเป็นอริยบุคคลขั้นใดขั้นหนึ่งขึ้นมาทันที เราจะปฏิบัติอะไรไม่ผิดขึ้นมาทันที เราจะรู้ถึงสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ หรือที่ชอบเรียกกันว่ามรรคผลนิพพานนี้ได้ด้วยตนเอง เพราะการที่เรามีความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรโดยถูกต้องถึงที่สุดอย่างแท้จริงเท่านั้น.

แม่ชีบนถนนสีดำ